

- zasobamy informatsiinykh tekhnolohii : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 «Teoriia i metodyka prof. osvity»; Zhytomyrskiy derzhavnyi un-t imeni Ivana Franka. Zhytomyr, 2012. 20 s.
- [9] Kuzhelnii A. V. Formuvannia hotovnosti do profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia tekhnolohii : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04; DVNZ «Pereiaslav-Khmelnits. derzh. ped. un-t im. Hryhoriia Skovorody». Pereiaslav-Khmelnitskiy, 2014. 20 s.
- [10] Kuzikova S. B. Psykholohiia samorozvytku : navch. posib.; Sum. derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka. umy : MakDen, 2011. 149 s.
- [11] Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrainy u KhKhI stolitti [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://www.edudirect.net/sopids-1388-1.html>
- [12] Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [Elektronnyi resurs]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Rezhym dostupu : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
- [13] Poplavskaiia M. V. Study of the structure of the readiness of future engineers for professional and personal self-development. Myr nauky, kultury, obrazovaniia. Vypusk 6. 2013. S. 140-142.
- [14] Rozvytok systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: informatsiino-analitychnyi ohliad. Za zah. red. S. Kalashnikovoi ta V. Luhovoho. Kyiv : DP «NVTs «Priorityty», 2015. 84 s.
- [15] Semychenko V. A. The problem of personal development and self-development in the context of continuing professional education. Pedahohika i psykholohiia. 2010. № 2. S. 46-57.
- [16] Standarty i rekomendatsii iz zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity, 2015 rik (pereklad Natsionalnoho Erasmus+ ofisu v Ukraini. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf
- [17] Frytsiuk V. A. The creativity of future teachers and the conditions for its formation. Pedahohycheskye tekhnolohyy. Moskva, 2009. № 1. S. 27-36.
- [18] Frytsiuk V. A., Vovk L. P. Acmeological approach to the study of the problem of professional self-development of the future teacher. Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohika i psykholohiia. VDPU im. Mykhaila Kotsiubynskoho. Vinnytsia, 2016. Vyp. 42. S.66-71.
- [19] Chursyna A. S. Formation of readiness for professional self-development among university students in the process of studying psychological and pedagogical disciplines : avtoref. dys. ... kand. ped nauk. 13.00.08 – teoriia y metodyka professyonalnoho obrazovaniia. Cheliabynsk. 2011. 18 s.

УДК 378.016:159.9

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-55-137-145

Лазаренко Наталія Іванівна

доктор педагогічних наук, професор,

ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3556-8849

lazarenko.ni1962@gmail.com

Зубко Вікторія Сергіївна

аспірант кафедри педагогіки і професійної освіти

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3556-8849

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглядається проблема готовності психологів до професійної мобільності, яка зростає впродовж набуття ними професійного досвіду. Йдеться про те, що сучасна підготовка майбутніх психологів, зокрема, в педагогічних університетах більшою мірою орієнтована на підвищення якості їхніх знань, умінь, навичок, залишаючи їхню професійну мобільність на другому плані. У дослідженні визначено «готовність майбутніх психологів до професійної мобільності» як динамічну, інтегративну якість особистості, яка в умовах високої динамічності суспільних відносин

засвідчує внутрішню готовність особистості до якісних змін тощо. Описано тривірневу структуру отримання професійних психологічних знань: на першому рівні, під час вивчення класичних психологічних дисциплін важливо здобути теоретичні знання щодо професійної мобільності; на другому рівні, під час опанування студентами теоретичних засад практичної психології, важливо опанувати також теоретичні засади професійної мобільності; на третьому рівні – оволодіння практичними психологічними технологіями, методиками і методами формування навичок роботи з клієнтом (групою), що здійснюється в практичній роботі та під час участі в семінарах-практикумах, важливо засвоїти практичний аспект професійної мобільності. Доведено, що найбільші потенційні можливості щодо формування готовності майбутніх психологів до професійної мобільності мають дисципліни циклу професійної підготовки, оскільки саме вони мають найбільше практичне спрямування й готують майбутніх психологів безпосередньо до практичної діяльності виявляє суть концепту «професійної мобільності», наголос дослідженні, професійної мобільності індивідуума, різні аспекти, підхід психологів, розглядають професійну мобільність, описується як готовність і здатність фахівця, для оперативного вибору, виконання оптимальних шляхів виконувати різні завдання в межах професії, успішно перемикаючись в іншу діяльність, змінюючи види діяльності, інтегральна особистість, здатність успішно рухатися від одного виду діяльності до іншого; маючи високий рівень узагальненого професійного знання, досвідченість, удосконалення, самовладання; готовність для оперативного вибору і реалізації оптимальних шляхів здійснення завдань у сфері діяльності.

Ключові слова: професійна мобільність, майбутні психологи, формування готовності до професійної мобільності, фахові дисципліни.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Роль готовності психологів до професійної мобільності зростає впродовж набуття ними професійного досвіду. Разом з тим сучасна підготовка майбутніх психологів, зокрема, в педагогічних університетах більшою мірою орієнтована на підвищення якості їхніх знань, умінь, навичок, залишаючи їхню професійну мобільність на другому плані. Але не можна говорити про належний рівень їхньої професійної компетентності та конкурентоспроможності на сучасному ринку праці без належного рівня готовності майбутніх психологів до професійної мобільності.

На основі узагальнення сучасної наукової літератури з проблеми підготовки майбутніх психологів до професійної мобільності з'ясовано, що ступінь розроблення проблеми не відповідає рівню її теоретичної і практичної значущості. Саме тому необхідно створювати умови для підготовки майбутніх психологів до професійної мобільності під час їхнього навчання в університеті.

Водночас з'ясовано, що бакалаврська програма професійної підготовки майбутніх психологів у педагогічних університетах не передбачає ґрунтовної підготовки майбутніх психологів до професійної мобільності, однак вона має для цього значний резерв.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Теорія та практика професійної підготовки майбутніх психологів у системі вищої педагогічної освіти є одним із напрямів досліджень вітчизняних науковців. Проблема професійної підготовки майбутнього психолога знайшла відображення у працях сучасних дослідників, які розглядають її у різних аспектах, зокрема: через розвиток у майбутніх фахівців професійного мислення (С. Максименко, В. Панок та ін.), соціальної активності (О. Бондаренко, М. Гуліна, Д. Пенішкевич, В. Сагарда, Д. Струннікова та ін.), професійної креативності (С. Марков, В. Моляко та ін.), професійної компетентності (І. Зязюн, В. Панок, В. Рибалка, М. Шаплавський та ін.), критичності мислення, здібностей до прогнозування, імпровізації, інноваційності (М. Бауер, М. Іванчук, Л. Карамушка, С. Максименко, Н. Ничкало та ін.), формування творчого потенціалу особистості майбутнього практика (Ж. Вірна, І. Іщук, О. Киричук, В. Ковальов, В. Рибалка та ін.), формування пізнавальної активності (Т. Алексеєнко та ін.), розвиток загальної та психологічної культури (В. Рибалка та ін.) як підготовку до науково-дослідницької діяльності (П. Горностаї, М. Гуліна, Л. Карамушка, С. Максименко та ін.) [6]. Однак, недостатньо дослідженим є аспект щодо педагогічного потенціалу фахової підготовки майбутніх психологів щодо формування

готовності до професійної мобільності.

Метою статті є з'ясування педагогічного потенціалу фахової підготовки майбутніх психологів щодо формування готовності до професійної мобільності в педагогічних закладах вищої освіти.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виклад основного матеріалу. У дослідженні визначено «готовність майбутніх психологів до професійної мобільності» як динамічну, інтегративну якість особистості, яка в умовах високої динамічності суспільних відносин засвідчує внутрішню готовність особистості до якісних змін (змісту професійної діяльності); виявляється у здатності до швидкого набуття й узагальнення нових професійних знань і умінь (гностичних, інтерактивно-комунікативних, діагностичних, проектувальних тощо); готовності до прийняття рішень й здатності адаптуватися у разі зміни завдань діяльності практичного психолога; гнучкості поведінки і діяльнісному реагуванні, що забезпечує ефективність професійної діяльності й компетентність на високому рівні у всіх сферах застосування психоконсультації.

На основі проведеного аналізу праць учених О. Матвієнко називає складові змісту професійної підготовки майбутніх психологів: психолого-педагогічна підготовка (Н. Кузьміна, О. Піскунов та ін.); взаємозв'язок теоретичної підготовки та психологічної практики (Л. Кондрашова, Ф. Василюк та ін.); спільна діяльність професорсько-викладацького складу зі студентами (М. Кобзєв, В. Стахов та ін.); професійно корисні види діяльності (В. Волошина, Л. Лесохіна та ін.). У результаті дослідження метою професійної підготовки психологів науковець визначає: формування професійних якостей майбутніх психологів; оволодіння систематизованими знаннями, вміннями та навичками необхідними для професійної діяльності; формування готовності до майбутньої професійної діяльності; опанування різними формами професійного самовдосконалення (самоосвіта, самовиховання, самоактуалізація, самоменеджмент) та інші [6].

Екстраполюючи мету професійної підготовки психологів, визначену О. Матвієнко, на предмет нашого дослідження зазначимо, що одним з важливих напрямів професійної підготовки майбутніх психологів є формування з-поміж інших професійних якостей студентів їхньої готовності до професійної мобільності; оволодіння ними систематизованими знаннями, вміннями та навичками необхідними для професійної мобільності у власній діяльності; опанування різними формами професійного самовдосконалення щодо власної професійної мобільності.

Проблема професійно-особистісної підготовки психолога включає чотири взаємопов'язані аспекти: побудову теоретичної моделі фахівця, яка передбачає розробку стандартів (норм і нормативів), вимог до особистості та діяльності практичного психолога; первинний відбір професійно придатних кандидатів; розробку змісту навчання і розвитку психологів-практиків; розв'язання проблем власне професійного самовизначення психологів, провідною з яких є проблема професійної ідентифікації, наголошує О. Бондаренко [2]. Загалом погоджуючись з науковцем, вважаємо однією з провідних проблем власне професійного самовизначення психологів підготовку до професійної мобільності.

Вказуючи на значимість процесу професійної підготовки в межах навчання у ЗВО, В. Панок та З. Гаркавенко пропонують трирівневу структуру отримання професійних психологічних знань. І рівень – теоретико-експериментальна підготовка – вивчення класичних психологічних дисциплін, що здійснюється традиційними методами (загальна психологія, історія психології, психологія особистості, вікова психологія, експериментальна психологія і та інші); II рівень – це практична психологія – опанування теоретичних засад практичної психології, яке здійснюється в основному, через участь студентів в активних (інтерактивних) формах навчальної роботи, – семінарах, воркшопах, майстер-класах, тренінгах, дискусіях (психологічне консультування, основи психотерапії та психокорекції, психологічна служба в системі освіти і та інші); III рівень – оволодіння практичними психологічними технологіями,

методиками і методами формування навичок роботи з клієнтом (групою), що здійснюється в практичній роботі та під час участі в семінарах-практикумах. Опанування прийомами роботи в конкретній техніці (техніках), або так званий індивідуально-типологічний рівень, покликаний урахувати особливості кожної особистості, що навчається [4].

Вважаємо визначену науковцями структуру отримання професійних психологічних знань такою, що найкращим чином може сприяти формуванню готовності майбутніх психологів до професійної мобільності за умови належного її спрямування й педагогічного супроводу.

Оскільки, на першому рівні, під час вивчення класичних психологічних дисциплін важливо здобути теоретичні знання щодо професійної мобільності; на другому рівні, під час опанування студентами теоретичних засад практичної психології, яке здійснюється в основному через участь студентів в активних (інтерактивних) формах навчальної роботи, важливо опанувати також теоретичні засади професійної мобільності; на третьому рівні – оволодіння практичними психологічними технологіями, методиками і методами формування навичок роботи з клієнтом (групою), що здійснюється в практичній роботі та під час участі в семінарах-практикумах, важливо засвоїти практичний аспект професійної мобільності.

Звісно, вважаємо, що під час підготовки майбутніх психологів до професійної мобільності варто враховувати особливості професійної підготовки майбутніх психологів, які визначили В. Панок та З. Гаркавенко, такі як: специфіка підготовки практичних психологів (на відміну від психологів-викладачів або психологів-дослідників); процес підготовки має включати формування професійно важливих рис особистості (психологічний світогляд, спрямованість особистості, навички саморегуляції, розвиток професійної інтуїції, специфічна Я-концепція, альтруїстичні настанови тощо); форми та методи професійної підготовки в галузі психології мають еволюціонувати від академічно-лекційних, на етапі теоретичного засвоєння знань, до практичних, більш активних – семінари, тренінги, воркшопи тощо; практикуючі психологи мають спеціалізуватися в конкретному виді практичної психології, у процесі професійної підготовки має здійснюватися відбір та поглиблення професійної орієнтації майбутніх спеціалістів, певна спеціалізація в конкретному виді (техніці) роботи (дитяча психотерапія, подружнє консультування, індивідуальна психокорекція девіантної поведінки); професійна підготовка психолога є неможливою без теоретичного і практичного засвоєння етичних норм (психологічної деонтології) [4]. Щодо необхідності спеціалізації студентів у конкретному виді роботи ми не зовсім погоджуємося, оскільки професійна мобільність майбутнього психолога полягає, у тому числі, в здатності швидко змінювати за потреби ці види діяльності. Й тому студенти мають бути до цього готові.

Майбутній професіонал має бути компетентним на високому рівні у всіх сферах застосування психоконсультування, наголошує Л. Прудка: шкільне консультування, консультування студентів у системі вищої освіти, консультування при зловживанні психоактивними речовинами, реабілітаційне консультування, консультування в області психічного здоров'я, консультування в області соматичного здоров'я та загального оздоровлення, професійне та управлінське консультування, сімейне консультування. Крім цього, фахівець має досконало володіти всіма сферами діяльності практичного психолога взагалі [7]. Вважаємо, що всі ці уміння позитивно впливатимуть на професійну мобільність майбутніх психологів.

Проблема готовності практичних психологів до професійної діяльності є однією із актуальних у просторах сучасної психології. Так як повноцінна реалізація отриманих теоретичних знань на практиці потребує наявності чітких умінь та особистісної готовності випускників до надання психологічної допомоги [3].

У численних дослідженнях переконливо доведено залежність професіоналізації від рівня розвитку якостей особистості, які відповідають вимогам виконуваної діяльності. У ролі провідних професійно-важливих якостей психолога називають психологічну спостережливість, мислення, самовладання, вміння слухати, емпатію і креативність. Для

психологів характерна готовність до контактів, вміння їх підтримувати, зберігати емоційне самовладання в процесі спілкування, емоційно притягувати до себе інших людей, інтелектуальність, висока чутливість, відповідальність, опора на себе при прийнятті рішень [1]. Ефективному психологу повинні бути притаманні автентичність, відкритість, самопізнання, особиста сила та ідентичність, здатність переносити невизначеність, відповідальність, щирість у стосунках з людьми і спроможність висувати реалістичні цілі [5].

Психолог також має володіти наступними вміннями: гностичними (виявляти проблему психологічного характеру та визначати оптимальні шляхи її подолання, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки); інтерактивно-комунікативними (встановлення емпатійних зв'язків, володіти методиками впливу); діагностики (володіти діагностичними методиками, адекватно їх застосовувати та правильно інтерпретувати результати); дидактичними (вміти навчати індивідуально та в групі); проектувати (власну поведінку, стратегію життя, поведінку клієнтів та можливі варіанти розгортання соціальних ситуацій); проведення профілактичних заходів (девіантної поведінки); експертизи та корекції [3].

Спираючись на дослідження Д. Богоявленської, М. Бригадир визначила два провідних параметри психологів: досконале володіння теоретичними знаннями і способами роботи; здатність до швидкої адаптації. В своєму підході вона поєднує чинники зовнішнього та внутрішнього походження. Перші визначаються якістю освітньої підготовки, другі – цілком залежні від внутрішнього особистісного потенціалу майбутнього фахівця [3]. Вважаємо, що така якість, як здатність до швидкої адаптації тісно пов'язана з досліджуваною, з професійною мобільністю.

Результатом професійного становлення психолога в межах навчального закладу є формування внутрішнього системного уявлення щодо функціональних завдань та обов'язків у безпосередньому фаховому діянні. До нього слід віднести: становлення та розвиток професійного мислення; соціальну активну позицію; самовиховання та його психолого-педагогічні основи організації; професійну компетентність; вміння критично мислити, прогнозувати свою діяльність, запроваджувати інновації; здатність до професійної творчості; наявність загальної та психологічної культури [3]. Звісно, вважаємо, що ефективна професійна діяльність майбутніх психологів неможлива без професійної мобільності.

Важливим для майбутніх психологів вважаємо професійний саморозвиток, який згідно з акмеологічними позиціями (А. Деркач, С. Кузікова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Реан, Л. Рибалко та ін.), є процесом формування особистості, орієнтованої на найвищі професійні досягнення [9]. На нашу думку, професійна мобільність особливо сприятиме професійному саморозвитку майбутніх психологів.

Наголошуючи на тому, що професійна підготовка майбутніх психологів повинна здійснюватися у новій особистісно орієнтованій парадигмі, передбачати актуалізацію професійно важливих особистісних якостей, орієнтуватись на формування професійної компетентності психолога, А. Чобанян наголошує на необхідності створення системи професійних навичок, які дозволяють досягати професійного успіху, самореалізації, набуття професійної культури спілкування, професійної інтуїції, рефлексії [10].

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для з'ясування педагогічного потенціалу фахової підготовки майбутніх психологів щодо формування готовності до професійної мобільності проаналізуємо навчальний план підготовки психологів галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 психологія кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Зміст професійної підготовки психолога визначається програмою закладу вищої освіти, яка розробляється відповідно до Державних стандартів освіти за даною спеціальністю.

Теоретична підготовка майбутніх психологів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр складається з розділів: 1.1. «Обов'язкові навчальні дисципліни» (цикл загальної підготовки,

цикл професійної підготовки) та 1.2. «Вибіркові навчальні дисципліни» (цикл загальної підготовки, цикл професійної підготовки), а також дисциплін поглибленого вивчення з напрямів: «Психологічне консультування», «Організаційна психологія», «Дитяча психологія».

Практична підготовка майбутніх психологів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр включає навчальну практику (навчально-ознайомча), виробничу практику (психодіагностична практика, психологічна практика).

На комплексний екзамен із психології з методикою психодіагностування і психологічного консультування виносяться такі навчальні дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, психологія особистості, соціальна психологія, психодіагностика, експериментальна психологія, психологічне консультування.

До циклу загальної підготовки з обов'язкових дисциплін відносяться такі: «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (42 аудиторних години); «Історія України» (48 год.); «Філософія» (42 год.); «Історія української культури» (36 год.); «Іноземна мова для професійного спілкування» (160 год.); «Сестринська справа» (56 год.); «Безпека життєдіяльності та охорона праці» (56 год.); «Комп'ютерно-орієнтовані технології навчання» (56 год.).

До циклу професійної підготовки з обов'язкових дисциплін відносяться такі: «Комп'ютерна обробка психологічних досліджень» (64 год.); «Психофізіологія» (48 год.); «Історія психології» (48 год.); «Психологічні основи управління навчальною діяльністю» (48 год.); «Основи спеціальної психології» (64 год.); «Психологія» (загальна психологія – 224 год.; практикум з загальної психології – 150 год., вікова психологія – 70 год.; організація психологічної служби – 64 год.; соціальна психологія – 80 год.; диференційна психологія – 64 год., психологія особистості – 64 год., патопсихологія – 64 год.); «Практична психологія» (експериментальна психологія – 80 год., психодіагностика – 80 год., основи психологічної корекції – 64 год., психологічна реабілітація учасників бойових дій та АТО – 80 год., психологічне консультування – 112 год., основи психотерапії – 64 год., вікове консультування – 42 год.).

Вважаємо, що найбільші потенційні можливості щодо формування готовності майбутніх психологів до професійної мобільності мають дисципліни циклу професійної підготовки, оскільки саме вони мають найбільше практичне спрямування й готують майбутніх психологів безпосередньо до практичної діяльності.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, у дослідженні нами визначено структуру готовності майбутніх психологів до професійної мобільності у поєднанні чотирьох компонентів: мотиваційно-аксіологічного, когнітивно-пізнавального, операційно-технологічного, особистісно-рефлексивного; критерії готовності майбутніх психологів до професійної мобільності та їх показники: система ціннісних орієнтацій майбутніх психологів (наявність у майбутніх психологів стійкої мотивації до отримання професійно значущих знань; спрямованість на самореалізацію в професійній діяльності; усвідомлення соціальної значущості професії психолога й значущості для нього готовності до професійної мобільності; наявність усвідомленої внутрішньої потреби в професійній мобільності та ціннісного ставлення майбутніх психологів до професійної мобільності); система професійних знань, на основі яких формується готовність до професійної мобільності (повнота засвоєння професійних (теоретичних) знань з фаху; здатність до самостійного розв'язування професійних (психологічних) ситуацій; знання психологічних основ професійної мобільності; обсяг знань про сутність, зміст, особливості професійної мобільності майбутніх психологів); рівень практичної готовності майбутніх психологів до професійної мобільності (уміння самостійно оволодівати різними видами професійних знань; ступінь сформованості уміння прогнозувати професійну діяльність та наслідки своїх дій; професійна ініціативність, пізнавальна та творча активність; уміння проектувати власний професійний розвиток, моделювати процес розвитку власної

професійної мобільності); здатність до самооцінювання власної готовності до професійної мобільності з метою підвищення її рівня (здатність до рефлексії, уміння оцінити власні професійні й особистісні можливості; сформованість позитивної «Я-концепції»; сформованість навичок самооцінки власної готовності до професійної мобільності з метою її самовдосконалення; професійно важливі якості психолога (відкритість до змін, креативність, гнучкість, довіра до людей і до себе, толерантність, самостійність, цілеспрямованість, комунікативність, здатність до адаптації в колективі, емоційно-вольова готовність до прийняття рішень тощо) та рівні сформованості готовності майбутніх психологів до професійної мобільності: індиферентний, базовий, продуктивний. На нашу думку, більшість фахових дисциплін мають значні потенційні можливості щодо розвитку тих чи інших показників готовності майбутніх психологів до професійної мобільності.

Особливо значущою у цьому сенсі є практика майбутніх психологів. Як відомо, формування особистісних якостей індивіда, до яких ми відносимо готовність до професійної мобільності, здійснюється через його активну діяльність [8]. Тому під час практики важливо спрямувати зусилля на формування досліджуваної якості.

Таким чином, узагальнюючи досвід підготовки в педагогічних університетах майбутніх психологів до професійної мобільності зазначимо, що усвідомлення значущості професійної мобільності для майбутніх психологів, в університетах здійснювалися певні заходи для цього, у різних аспектах в процесі вивчення тих чи інших навчальних дисциплін студенти знайомилися з цією якістю. Це стало позитивною передумовою для здійснення спеціально організованого дослідження, спрямованого на формування готовності майбутніх психологів до професійної мобільності.

Підсумовуючи, зазначимо, що ми не можемо констатувати наявність виважених теоретичних і практичних підходів до професійної підготовки майбутніх психологів в педагогічних університетах в контексті формування їхньої готовності до професійної мобільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Аминов Н. А., Молоканов М. В. Социально-психологические предпосылки специальных способностей школьных психологов. *Вопр. психол.* 1992. №1-2. С.20-25.
- [2] Бондаренко А. Ф. Личностное и профессиональное самоопределение отечественного психолога-практика. *Московский психотерапевтический журнал.* М. 1993. № 1. С. 63-76.
- [3] Бригадир М. Особливості підготовки майбутніх психологів. <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/document/Bernatova10/subor/Brygadyr.pdf>
- [4] Інноваційні моделі підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і консультантів ПМПК. За ред. В. Г. Панка, З. О. Гаркавенко. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 220 с.
- [5] Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. М.: «Академический проект», 1999. 240 с.
- [6] Матвієнко О. В., Затворнюк О. М. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Випуск 1. Том 1. 2014. С. 215-220.
- [7] Прудка Л. М. Професійна підготовка майбутніх практичних психологів в організації навчально-виховного процесу. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія.* № 4. 2013. <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/10144/13347>
- [8] Фрицок В. А. Креативность будущих учителей и условия её формирования. *Педагогические технологии.* Москва, 2009. № 1. С. 27-36.
- [9] Фрицок В. А., Вовк Л. П. Акмеологічний підхід до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія.* ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2016. Вип. 42. С.66-71.
- [10] Чобанян А. В. Теоретичний аналіз підготовки майбутніх спеціальних психологів до здійснення психолого-педагогічного супроводу. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти.* №1, 2015. С. 70-75.

PEDAGOGICAL POTENTIAL OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR THE FORMATION OF READINESS FOR PROFESSIONAL MOBILITY

Lazarenko Natalia Ivanovna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Rector of Vinnytsia State Mykhailo Kotsyubynsky Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORSID ID 0000-0002-3556-8849
lazarenko.ni1962@gmail.com

Zubko Victoria Sergeevna

Postgraduate student of the Department of Pedagogy and Vocational
Education of Vinnytsia State Mykhailo Kotsyubynsky Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORSID ID 0000-0002-3556-8849

Abstract. The article considers the problem of readiness of psychologists for professional mobility, which grows during their professional experience. The point is that the modern training of future psychologists, in particular, in pedagogical universities, is more focused on improving the quality of their knowledge, skills, abilities, leaving their professional mobility in the background. The study defines the "readiness of future psychologists for professional mobility" as a dynamic, integrative quality of personality, which in a highly dynamic social relations shows the inner readiness of the individual for qualitative change and more. The three-level structure of obtaining professional psychological knowledge is described: at the first level, during the study of classical psychological disciplines it is important to acquire theoretical knowledge about professional mobility; at the second level, when students master the theoretical foundations of practical psychology, it is important to master the theoretical foundations of professional mobility; at the third level - mastering practical psychological technologies, techniques and methods of forming skills of working with the client (group), which is carried out in practical work and during participation in workshops, it is important to master the practical aspect of professional mobility. It is proved that the greatest potential opportunities for the formation of readiness of future psychologists for professional mobility have the disciplines of the training cycle, because they have the greatest practical orientation and prepare future psychologists directly for practical activities reveals the essence of the concept of "professional mobility", emphasis on research, professional mobility of the individual, various aspects, the approach of psychologists, consider professional mobility, described as the willingness and ability of a specialist to quickly choose, perform optimal ways to perform various tasks within the profession activity, changing activities, integral personality, the ability to successfully move from one activity to another; having a high level of generalized professional knowledge, experience, improvement, self-control; readiness for prompt selection and implementation of optimal ways to carry out tasks in the field of activity.

Keywords: professional mobility, future psychologists, formation of readiness for professional mobility, professional disciplines

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Amynov N. A., Molokanov M. V. Socio-psychological prerequisites for the special abilities of school psychologists Vopr. psykhol. 1992. №1-2. S.20-25.
- [2] Bondarenko A. F. Personal and professional self-determination of the Russian practicing psychologist M. 1993. № 1. S. 63-76.
- [3] Bryhadyr M. Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh psykholohiv. <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova10/subor/Brygadyr.pdf>
- [4] Innovatsiini modeli pidvyshchennia kvalifikatsii pratsivnykiv psykholohichnoi sluzhby i konsultantiv PMPK. Za red. V. H. Panka, Z. O. Harkavenko. Kyiv, Ukrainskyi NMTs praktychnoi psykholohii i

- sotsialnoi roboty, 2013. 220 s.
- [5] Kochiunas R. *Osnovy psykholohycheskoho konsultyrovanyia*. M.: «Akademycheskyi proekt», 1999. 240 s.
- [6] Matviienko O. V., Zatvorniuk O. M. Professional training of future psychologists as a psychological and pedagogical problem. *Vypusk 1. Tom 1*. 2014. S. 215-220.
- [7] Prudka L. M. Professional training of future practical psychologists in the organization of the educational process. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Pedahohika, Psykholohiia*. № 4. 2013. <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/10144/13347>
- [8] Frytsiuk V. A. The creativity of future teachers and the conditions for its formation. *Pedahohycheskye tekhnolohyy*. Moskva, 2009. № 1. S. 27-36.
- [9] Frytsiuk V. A., Vovk L. P. Acmeological approach to the study of the problem of professional self-development of the future teacher. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohika i psykholohiia*. VDPU im. Mykhaila Kotsiubynskoho. Vinnytsia, 2016. Vyp. 42. S.66-71.
- [10] Chobanian A. V. Theoretical analysis of the training of future special psychologists for the implementation of psychological and pedagogical support. *Aktualni problemy pedahohiky, psykholohii ta profesiinoi osvity*. №1, 2015. S. 70-75.

УДК 378.018.8]:377.011.3-051:004]:001.4

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-55-145-153

Лук'янова Лариса Борисівна

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0982-6162
larysa.lukianova@gmail.com

Малишевський Олег Володимирович

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7653-7862
omalysh67@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ДЕФІНІЦІЇ «ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ»

Анотація. Стаття присвячена аналізу дефініції «готовність до професійної мобільності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю» у контексті психолого-педагогічного досвіду вітчизняних та зарубіжних науковців. Встановлено, що загальною метою професійної освіти є забезпечення всебічної соціалізації та ефективної адаптації майбутніх випускників до соціально-економічних умов оновленого суспільства. Зазначено, що сучасний фахівець професійної освіти комп'ютерного профілю має бути готовий до процесів глобалізації, які відбуваються сьогодні у всіх галузях, тобто має бути готовий до прояву професійної мобільності. Акцентовано увагу на формуванні нового покоління фахівців, здатних самостійно змінювати професійні навички та кваліфікації, навчатися упродовж життя, підвищувати кваліфікацію, професійно самовдосконалюватися з урахуванням потреб ринку праці. Окреслено понятійне поле досліджуваної дефініції, до якого віднесено поняття «готовність», «готовність до діяльності», «готовність до професійної діяльності», «готовність до професійної мобільності», що об'єднуються спільною метою і функціональною подібністю. Вони обумовлюють формування готовності до професійної мобільності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.